

A Glance over the Role of Politeness Strategy in Iran's Political Discourse

Golnaz Ghafouri Saleh¹

Abstract

Politeness is one of the strategies that is used in political discourse as well as other social interactions. In the present research, I decided to examine the strategy of politeness from a linguistic perspective in the political discourse of Iran. For this purpose, the presidential election debates of 2016 (focusing on the first debate) have been examined. Brown and Levinson's (1987) politeness theory was used for data analysis. The results of the research showed that Iranian political officials carry out various face threatening acts and disagreement. Sometimes they express their opposition on-record without redressive actions and criticize openly. Sometimes they use the face threatening with redressive actions like hedges to maintain each other's negative and positive face and sometimes they oppose each other by using aggravated tools and challenge each other's negative and positive face, which the use of this category of escalating tools seems to be a new phenomenon considering the conservative cultural context of Iran.

Keywords: Brown and Levinson Theory, Politeness, Political discourse, Iran.

---

¹Ph. D in Linguistics, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.
golnazgs@yahoo.com

نگاهی به نقش راهبرد ادب در گفتمان سیاسی ایران

گلناز غفوری صالح^۱

چکیده

ادب، یکی از راهبردهایی است که همچون دیگر تعاملات اجتماعی، در گفتمان سیاسی نیز کاربرد دارد. در این پژوهش قصد بر آن است تا راهبرد ادب از منظر زبان‌شناختی در گفتمان سیاسی ایران بررسی شود. بدین منظور مناظرات انتخابات ریاست جمهوری سال ۱۳۹۶ (با محوریت مناظره اول) مورد بررسی قرار گرفت. برای تحلیل داده‌ها از نظریه ادب براون و لوینسون (۱۹۸۷) استفاده شده است. نتایج پژوهش نشان داد مقامات سیاسی ایران انواع کنش‌های تهدیدگر وجهه و مخالفت را انجام می‌دهند. آنها گاه مخالفتشان را کاملاً مستقیم بدون هیچ ابزار جبرانی انجام می‌دهند و دست به انتقاد صریح می‌زنند، گاهی از کنش تهدید وجهه با ابزارهای جبرانی مانند تعدیل‌گرها برای حفظ وجهه سلبی و ایجابی یکدیگر، استفاده می‌کنند و گاهی با کاربرد ابزارهای تشدید به مخالفت با یکدیگر می‌پردازند و وجهه سلبی و ایجابی یکدیگر را به چالش می‌کشند که به کارگیری این دسته از ابزارهای تشدید با توجه به بافت محافظه‌کار فرهنگی ایران، پدیده‌ای نوین به نظر می‌رسد.

کلیدواژه‌ها: نظریه براون و لوینسون، ادب، گفتمان سیاسی، ایران.

۱- مقدمه

ادب پدیده‌ای اجتماعی - فرهنگی است که بر اساس ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی یک جامعه خاص تعریف می‌شود. در واقع می‌توان گفت ادب در مفهوم عام، پدیده‌ای جهانی به شمار می‌آید و در فرهنگ هر جامعه ریشه دارد. این پدیده در مباحث تعاملات انسانی جایگاه مهمی دارد. به باور لیکاف^۲ (۱۹۷۳) در هر گفتگو اگر ملاحظه منزلت اجتماعی مخاطب و یا ملاحظه بافت موقعیت مد نظر باشد، در این صورت پیروی از قاعده ادب در اولویت خواهد بود. همچنین ادب در محافل سیاسی نیز مورد استفاده قرار می‌گیرد یعنی جایی که سیاستمداران با ایدئولوژی‌ها و شخصیت‌های گوناگون گرد هم می‌آیند تا با یکدیگر مذاکره، قانون‌گذاری و یا برای اجرایی شدن قوانین چاره‌اندیشی کنند (یاسمین^۳، جابین^۴ و اکرم^۵، ۲۰۱۴). از آنجاکه مقوله ادب متأثر از مؤلفه‌هایی چون ویژگی‌های شخصی و منافع جناحی هر یک از مقامات و ساختار

golnazgs@yahoo.com

^۱ دکتری زبان‌شناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

^۲ Lakoff, G.

^۳ Yasmine, R.

^۴ Jabeen, M.

^۵ Akram, A.

سیاسی، فرهنگی و موازین اجتماعی خاص هر جامعه است، تحلیل آن در گفتمان سیاسی می‌تواند هم نقش این مؤلفه‌ها را آشکار سازد و هم چگونگی کاربست ابزارهای ادب را در راستای تلاش برای جذب مخاطبان و به دست آوردن نظر مثبت آنها تبیین کند. مناظرات تلویزیونی که در آنها کاندیداهای ریاست‌جمهوری، رو در رو، یکدیگر را به چالش می‌کشند از جمله بافت‌هایی است که تحلیل آن از منظر ادب کلامی حائز اهمیت است. در ایران برخلاف بسیاری از کشورهای جهان که در آن مناظرات تلویزیونی کاندیداهای ریاست‌جمهوری قدمتی بسیار طولانی دارد، پدیده‌ای مربوط به پانزده سال اخیر است. از سوی دیگر جامعه ایران، جامعه‌ای محافظه‌کار است که معمولاً افراد از انتقاد رو در رو نسبت به هم اجتناب می‌کنند و ترجیح می‌دهند که به صورت غیرمستقیم به انتقاد از هم بپردازند، امری که مقامات سیاسی نیز از آن مستثنی نیستند. بنابراین هدف پژوهش حاضر، مطالعه مقوله ادب در مناظرات ریاست‌جمهوری ایران است تا به این پرسش‌ها پاسخ داده شود که نامزدهای انتخاباتی، علیرغم ساختار سیاسی و فرهنگی خاص جامعه، در تلاش جهت کسب آرای رأی‌دهندگان تا چه اندازه خود را ملزم به رعایت چارچوب ادب کلامی دانسته‌اند؟ و از کدام‌یک از ابزارهای ادب سلبی و ایجابی به صورت مؤثرتری جهت انتقاد از رقیبان و به چالش کشیدن آنها بهره برده‌اند؟

روش پژوهش به شیوه تحلیلی-توصیفی است. بدین منظور اولین مناظره زنده کاندیداهای ریاست‌جمهوری سال ۱۳۹۶ با تاکید بر مسائل فرهنگی به مدت ۲ ساعت و ۵۵ دقیقه مورد بررسی قرار گرفت. در این مناظره ۶ نامزد با هم به رقابت پرداختند که از این میان صحبت‌های ۴ نامزد یعنی آقایان روحانی، جهانگیری، رئیسی و قالیباف تحلیل شدند. برای تحلیل داده‌ها از نظریه ادب براون و لوینسون (۱۹۸۷) استفاده شده و بر طبق این نظریه و با استفاده از روش‌های کیفی به تحلیل و طبقه‌بندی اطلاعات و مشخص کردن مقوله ادب در کلام نامزدها و پاسخ به پرسش‌های پژوهش پرداخته شده است.

۲- پیشینه تحقیق

۲-۱- پیشینه مطالعات ایرانی

حسینی (۱۳۸۸) در مطالعه‌ای تحت عنوان «ادب و قدرت: نشانگرهای زبانی مخالفت در جلسات دفاع از پایان‌نامه» به نشانگرهای زبانی ادب در جلسات دفاع از پایان‌نامه کارشناسی ارشد هنگام بیان نظر مخالف پرداخته است. حسینی چنین نتیجه گرفته است که نشانگرهای تعدیل، مخالفت بدون تعدیل یا تشدید و مخالفت تشدید شده به ترتیب بیشترین فراوانی را داشتند. علوی (۱۳۹۰) در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود تحت عنوان تحلیل کاربردی عبارات احتیاط‌آمیز و تشدیدکننده در مناظره‌های تلویزیونی ریاست‌جمهوری ایران و آمریکا، نشانگرهای تعدیل و تقویت‌کننده‌ها را در مناظره‌های ریاست‌جمهوری تحلیل کرده است. به‌کارگیری نشانگرهای تعدیل با قدرت سیاسی در مطالعه او رابطه معکوس داشته‌اند و البته در هر دو مطالعه (مناظرات تلویزیونی ریاست‌جمهوری هم ایران و هم آمریکا)، ادب مثبت و منفی مشاهده شده است.

جلیلی فر و علوی (۲۰۱۱) چهار مصاحبه منتخب که با جورج بوش، جیمی کارتر^۱، دیوید کلنارت^۲ و سارا پلین انجام شده است را از سایت‌های سی‌ان‌ان و بی‌بی‌سی برگزیدند و به بررسی کاربرد تعدیل‌گرها در این مصاحبه‌ها پرداختند. آنان نتیجه گرفتند که نوع سؤال‌هایی که مصاحبه‌کنندگان می‌پرسند و رفتارشان نسبت به مصاحبه‌شوندگان بر الگوی تعدیل‌گرهای به کار رفته اثر می‌گذارد. همچنین کاربرد تعدیل‌گرها در مصاحبه‌های سیاسی، نشانگر کاربرد راهبردهای ادب مثبت و منفی بوده است.

خدایی مقدم (۱۳۹۲) به طرحواره فرهنگی ادب و احترام در زبان فارسی از منظر نظریه ادب براون و لوینسون پرداخته است. او در چارچوب این نظریه، پانزده واژه و عبارت پرکاربرد مؤدبانه در زبان فارسی را توصیف و تحلیل کرده است و چنین نتیجه گرفته است که عمده‌ترین استراتژی در میان فارسی‌زبانان، استراتژی منفی است که افراد بیشتر آن را در بافت‌های رسمی یا نیمه‌رسمی به کار می‌برند. او همچنین عنوان کرده است که فارسی‌زبانان گفتار مؤدبانه را فقط برای انجام کنش‌های تهدیدکننده و وجهه به کار نمی‌برند بلکه آن را جهت حفظ و تقویت وجهه و احترام به دیگران نیز به کار می‌برند.

غیائیان و ذاکری (۱۳۹۳) در تحقیق خود با عنوان «ادب و قدرت: مطالعه نشانگرهای تقویت و تعدیل در زبان سیاسی» یکی از راهبردهای ادب در سخنرانی‌های سیاسی را کاربرد نشانگرهای تقویت و تعدیل می‌دانند. آنها کاربرد این نشانگرها در ارتباط با ادب، قدرت سیاسی و وجهه در ده کنفرانس مطبوعاتی سیاسی داخلی رؤسای دو قوه مجریه (دوره دهم) و قوه مقننه (دوره هشتم) در سال‌های ۸۸ و ۸۹ بررسی کردند و به این نتیجه رسیدند که در بافت مورد بررسی، راهبردهای ادب مثبت و منفی در راستای حفظ وجهه گوینده و مخاطب مستقیم دیده می‌شود و مهم‌تر از آن کنش تهدید وجهه مثبت و منفی نیز وجود دارد.

سوقانی و ابوالحسنی چیمه (۱۳۹۶) به مطالعه موردی راهبردهای ادب و بی‌ادبی در گفتگوهای ورزشی شبکه‌های تلویزیونی پرداختند. نتایج حاصل از این پژوهش حاکی از آن بوده است که راهبردهای ادب بیشتر از راهبردهای بی‌ادبی استفاده شده‌اند و از میان راهبردهای ادب، راهبرد ادب مثبت و در مورد راهبردهای بی‌ادبی، راهبرد بی‌ادبی منفی بیشترین کاربرد را داشته‌اند. هدایت و کاظمی (۲۰۱۸) در پژوهشی به بررسی ادب در گفتار کارمند-ارباب رجوع پرداختند. نتایج پژوهش حاکی از آن است که در گفتار بررسی شده کارمند-ارباب رجوع‌ها، قطع گفتار ۳۵ مورد، نگه داشتن مشتری در انتظار ۱۲ مورد، صحبت و جملات مبهم ۲۱ مورد و توجه کافی به گفتار مشتری تنها ۳۸ مورد مشاهده شد. نتایج مطالعه نشان می‌دهد که مراجعین انتظار دارند وجهه آنها حفظ شود و کارمندان باید راهکارهای ادب و حفظ وجهه را در قالب وجهه مثبت و منفی مراعات کنند تا تأثیر بیشتر و بهتری بر مراجعین داشته باشند. این پژوهش نشان می‌دهد باید بنا به ضرورت حرف بزیم و این ضرورت را باید در بافت مناسب گفتار در جامعه پیدا کنیم. رضائی پناه و شوکتی مقرب (۱۳۹۶) مبانی ادب و بی‌ادبی کلامی را در مناظره‌های انتخابات ریاست جمهوری

¹ Jimmy Carter

² David Coltart

آمریکا در سال ۲۰۱۶ میان ترامپ و هیلاری کلینتون بر اساس نظریه بی‌ادبی کلامی کالیپر^۱، مورد تحلیل قرار دادند. آنها نتیجه گرفتند آنچه در انتخابات سال ۲۰۱۶ آمریکا هویداست، کاربست مناسب و کارآمد ابزارهای زبانی و گفتمانی در حوزه ادب و بی‌ادبی کلامی در ادبیات دونالد ترامپ است. ترامپ بر خلاف کلینتون منظومه ادب و بی‌ادبی کلامی خویش را چنان تنظیم نموده است که متضمن بازنمایی حداکثری وجهه ایجابی هویت خودی و وجهه سلبی گفتمان‌های رقیب، به ویژه گفتمان حزب دموکرات باشد. به طور کلی هر دو نامزد کوشیدند تا ضمن افزایش و ارتقاء وجهه و اعتبار خویش، وجهه رقیب را تخریب نموده و از گفتمان آن اعتبار زدایی بکنند.

بیرون راه و کاظمی (۱۳۹۷) نشان می‌دهند که ادب و قدرت تابع ساختار اجتماعی و مدیون باورها، افکار عمومی و انتظارات متفاوت جامعه از مردان و زنان است. غفوری صالح و کاظمی (۱۳۹۸) مبحث طنز را در زبان سیاسی ایران مورد مطالعه قرار دادند. این مبحث از جمله مباحثی است که در ذیل مبحث ادب ایجابی نیز مطرح است. آنها برای پژوهش خود از نظریه طنز فن بیانی اندرسون (۲۰۰۷) بهره بردند و سخنرانی‌های مقامات سیاسی ایران را بررسی کردند. نتایج پژوهش نشان داد که برخلاف سخنرانی‌های مجلس شورای اسلامی که در آن طنز در مفهوم فن بیانی وجود ندارد، رئیس‌جمهور وقت، آقای روحانی از استراتژی‌های طنز فن بیانی، به ویژه استراتژی‌های شخصی، در جهت انتقاد از مخالفانش بهره می‌برد.

غفوری صالح و کاظمی (۲۰۲۱) بحث فن بیان سیاسی را که مبحثی درهم تنیده با راهبرد ادب است، در سخنرانی روسای جمهور ایران و آمریکا مورد بررسی قرار دادند. آنها از دیدگاه برد (۲۰۰۰) به تبیین شباهت‌ها و تفاوت‌های سخنرانی‌های روحانی و ترامپ پرداختند و به این نتیجه دست یافتند که هر دو رئیس‌جمهور از راهبردهای جفت متقابل، تکرار و لیست سه‌گانه، نقش‌های گوناگون ضمایر، نمود افعال و نکته‌گزینی بهره بردند. عمده‌ترین راهبردی که روحانی به کار می‌برد کاربرد ضمایر به طرق مختلف و رایج‌ترین راهبرد ترامپ به کارگیری تکرار است.

غفوری صالح و کاظمی (۲۰۲۱) همچنین در پژوهشی دیگر، استعاره مفهومی، از عناصر فن بیان سیاسی را، انتخاب و بر اساس دیدگاه لیکاف و جانسون (۱۹۸۰)، کارکردهای آن را در گفتمان سیاسی دولت تدبیر و امید بررسی کردند. نتایج پژوهش آنها حاکی از آن است که استعاره‌های سیاسی دارای کاربرد مهم فن بیانی و متقاعدکنندگی در انتقال پیام‌های سیاسی است و استعاره علاوه بر تسهیل تجزیه و تحلیل مسائل سیاسی برای مخاطبان، به این سیاستمداران فرصت داده است که به شیوه‌ای راحت‌تر مباحث مدنظر خود را تبیین کنند، تا احساسات مخاطب را برانگیزند.

مومنی، علوی و حسینی (۱۴۰۲) راهبردهای رعایت ادب را در گفت و گوهای کلاس درس از دیدگاه زبان‌شناسی اجتماعی بررسی کردند و به این نتیجه رسیدند که در مجموع راهبردهای ادب سلبی تقریباً دو برابر راهبردهای ادب ایجابی به کار رفته‌اند و در برخی موارد راهبردهای ادب ایجابی همراه با ادب سلبی بوده‌اند.

¹ Jonathan Culpeper

۲-۲- پیشینه مطالعات غیرایرانی

هریس^۱ (۲۰۰۱) راهبردهای ادب را در گفتمان سیاسی و رسمی نهادی چون مجلس بریتانیا مطالعه کرده است. او در نهایت به این نتیجه رسیده است که بی‌ادبی نظام‌یافته از سوی اعضای مجلس نه تنها تأکید، بلکه تشویق نیز می‌شود. یِتکین^۲ (۲۰۰۶) به بررسی کاربردهای تحقیرآمیز در ۱۲ دقیقه از جلسات مجلس ترکیه پرداخته است. یافته‌های پژوهش او نشان داده است که نمونه‌های بسیاری از انواع نمونه‌های بی‌ادبی مثبت و راهبردهای بی‌ادبی ضمنی از طریق تهدید وجهه عمومی در جلسات مجلس اتفاق افتاده است. الرشادی^۳ (۲۰۰۸) سه مناظره ریاست جمهوری میان اوپاما و مک‌کین را در خلال انتخابات ریاست جمهوری سال ۲۰۰۸ آمریکا مورد بررسی قرار داده است و به تعیین کاربرد تعدیل‌گرها و نقشی که ایفا می‌کنند، پرداخته است. نتایج این پژوهش نشان داده که قصد و هدف گوینده، نقش معناداری در تعیین نقشی که این تعدیل‌گرها به عهده دارند، ایفا می‌کند. فریزر^۴ (۲۰۰۹) نشانگرهای تعدیل را در گفتمان سیاسی بررسی کرده است. او بدین منظور به تحلیل کنفرانس‌های مطبوعاتی جورج بوش در سال ۲۰۰۷ پرداخته است تا مشخص کند که بوش تا چه اندازه از تعدیل‌گرها در پاسخ به سؤالاتی که او را به چالش می‌کشیدند، استفاده کرده است. فریزر نتیجه گرفته است که بوش از تعدیل‌گرها، بعضاً نه برای کاهش بی‌ادبی، بلکه برای طفره رفتن استفاده کرده است.

یاسمین، جابین و اکرم (۲۰۱۴) در مقاله‌ای تحت عنوان «ادب و زبان سیاستمداران پاکستانی» بر اساس مدل براون و لوینسون، راهبردهای ادب مورد استفاده سیاستمداران پاکستانی را تحلیل کردند. آنها بدین منظور اسناد مباحث صورت گرفته در مجمع ایالت پنجاب پاکستان بین سال‌های ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۳ را مورد مطالعه قرار دادند. از میان راهبردهای ادب مورد مطالعه‌ای چون ادب مثبت، ادب منفی، کنش مستقیم و یا ضمنی تهدیدگر وجهه، در این پژوهش راهبرد کنش مستقیم بدون استفاده از ابزارهای جبرانی، بیشترین فراوانی را داشته است. هاندوکو^۵ (۲۰۱۴) سخنرانی‌های نخست‌وزیر استرالیا، تونی ابوت را تحلیل کرده است و راهبردهای ادب به کار رفته توسط او در مشکلات میان استرالیا-اندونزی را مورد بررسی قرار داده است. مطالعه او آشکار ساخته است که در این سخنرانی‌ها، وجهه مثبت گوینده و وجهه مثبت شنونده تهدید شده‌اند. ضمناً در مورد وجهه منفی نیز، تنها وجهه منفی شنونده تهدید شده است.

ربابه^۶ و ابو رمان^۷ (۲۰۱۵) تعدیل‌گرها را در گفتمان سیاسی، با تکیه بر سخنرانی‌های عبدالله دوم پادشاه اردن، مطالعه کرده‌اند. پژوهش آنها مشخص کرده است که بیشترین تعدیل‌گرهای به کار رفته

¹ Harris, S.

² Yetkin, N.

³ Al-Rashad, O.G.

⁴ Fraser, B.

⁵ Handoko, P.Z.

⁶ Tony Abbott

⁷ Rababáh, Gh.

⁸ Abu Rumman, R.

توسط پادشاه اردن، افعال کمکی هستند و بیشترین فعل کمکی به کار رفته، فعل «توانستن» است. همچنین این مطالعه نشان داده است که برخلاف گفتمان‌های علمی چون پزشکی، در گفتمان سیاسی از تعدیل‌گرها برای بیان غیرمستقیم، ادب، عدم تعهد و احتمال استفاده می‌شود.

آدکانله^۱ و آدبایو^۲ (۲۰۱۷) به ۸ سخنرانی روز استقلال نیجریه که بین سال‌های ۱۹۶۰-۲۰۱۱ توسط رؤسای دولت این کشور ایراد شده است، پرداختند. آنها در تحقیقشان اصول ادب لیچ^۳ و مفهوم وجهه در تئوری براون و لوینسون را به کار بردند و به این نتیجه دست یافتند که سخنرانان به طور خودآگاه یا ناخودآگاه، اصل درایت را برای حفظ وجهه به کار برده‌اند.

آلویزده^۴ (۲۰۱۸) که مقاله‌اش با بیشترین دغدغه سیاستمداران، یعنی وجهه عمومی‌شان سر و کار داشت، سخنرانی‌های ترامپ را بررسی کرد. او به این نتیجه رسید که در سخنرانی‌های ترامپ مثال‌های بسیاری از ادب منفی با تأکید بر قدرت دیده می‌شود و رئیس‌جمهور آمریکا در زمینه تئوری ادب، سخنران بسیار جالبی است که اغلب از اِلمان‌های ادب مثبت و منفی به طور هم‌زمان استفاده می‌کند. پوربا^۵ و دیگران (۲۰۲۳) به کاربرد استراتژی ادب در سخنرانی پیروزی جو بایدن پرداختند و به استفاده از سه نوع ادب مثبت، منفی و غیرمستقیم در این سخنرانی پی بردند. از میان انواع این راهبردها، راهبرد ادب مثبت در سخنرانی بایدن بیشترین فراوانی را به خود اختصاص داده است.

۳- مبانی نظری

در مدل براون و لوینسون (۱۹۸۷: ۶۲-۶۱)، ادب عبارت است از توجه به وجهه شنونده و به‌کارگیری راهبردهایی به منظور کاهش میزان تهدید آن. براون و لوینسون، وجهه را به تبعیت از گافمن (۱۹۶۷)، خودانگاره عمومی‌ای که هر عضو جامعه برای خود قائل است، تعریف نموده‌اند و برای هر فرد دو نوع وجهه برمی‌شمارند: وجهه سلبی و وجهه ایجابی. مراد از وجهه سلبی میل فرد به آزادی عمل در اجتماع و بیزاری از تحمیل است. منظور از وجهه ایجابی میل فرد به تأیید شدن، دوست داشته شدن و پذیرفته شدن به عنوان عنصری از گروه و جامعه است. وجهه منفی تنها مخالف وجهه مثبت نیست، بلکه خواست هر فرد عاقل و بالغی است که دیگران مانع اعمالش نشوند. به نظر ردmond^۷ (۲۰۱۵: ۷) راه دیگر تفکر در مورد وجهه منفی این است که همه ما می‌خواهیم هر آنچه خواست ماست انجام دهیم و از دیگران می‌خواهیم که به ما اجازه آن را بدهند.

¹ Adekunle, O.G.

² Adebayo, O.S.

³ Geoffrey Leech

⁴ Alavizde, M.

⁵ Purba, A.

⁶ Erving Goffman

⁷ Redmond, M.V.

از نظر براون و لوینسون، این دو وجهه، نیاز پایه محسوب می‌شوند و هر عضو عاقل و بالغ جامعه به این دو وجهه در خود و دیگری توخه داشته و خواستار آن است که به میل یا وجهه-خواست او احترام گذاشته شود، همان‌گونه که او نیز به وجهه-خواست دیگران احترام می‌گذارد. در اثر تعاملات روزمره و تقابل خواست افراد با یکدیگر، ممکن است کنش‌هایی انجام شود که وجهه دیگران را مورد تهدید قرار دهد که آنها کنش‌های تهدیدگر و وجهه‌آخواهند بود. کنش‌های تهدیدگر ممکن است وجهه سلبی یا ایجابی یا هر دو نوع وجهه گوینده، شنونده یا هر دو نفر را تهدید نمایند (براون و لوینسون، ۱۹۸۷).

از آنجا که تهدید وجهه تجربه‌ای دشوار اما اجتناب‌ناپذیر محسوب می‌گردد، هر زبان مجموعه‌ای از راهبردها را در اختیار سخنگویان خود قرار می‌دهد که به آنان کمک می‌کند از میزان تهدید وجهه بکاهند. به مجموعه این ابزارها ادب زبانی گفته می‌شود. به منظور رعایت ادب و کاهش میزان تهدید/تحمیل^۳ سخنگو گزینه‌هایی در اختیار دارد ولی می‌تواند به چند طریق عمل کند. اولین گزینه، تصمیم‌گیری در مورد انجام یا عدم انجام کنش تهدیدگر وجهه است. در صورتی که سخنگو تصمیم به انجام کنش مورد نظر بگیرد (یعنی نخواهد سکوت کند) می‌تواند آن را به صورت مستقیم^۴ یا ضمنی^۵ انجام دهد. در شکل مستقیم دو گزینه وجود دارد: الف) کاملاً مستقیم بدون استفاده از ابزارهای جبرانی^۶، مثل دستور، انتقاد یا تقاضای مستقیم و ب) با استفاده از ابزارهای جبرانی^۷، ابزارهای جبرانی خود بر دو نوع‌اند: ۱- ابزارهایی که منجر به رعایت وجهه ایجابی می‌گردد مثل موافقت، تأکید بر وجوه اشتراک، ابراز علاقه به شنونده و امثال آن. در واقع ادب مثبت به زبان دیگر ادب همبستگی است که اغلب با راهبرد مشارکت توصیف شده است. با این راهبرد گوینده بر مشارکتش در ارتباط تأکید می‌کند. دیگر ابزارها، ابزارهایی هستند که منجر به حفظ وجهه سلبی می‌شوند مثل غیرمستقیم‌گویی در حد متعارف، فروتنی و پوزش، کاربرد شرطی، کاربرد مجهول بدون عامل، بیان اعمال تهدیدگر وجهه به عنوان مثال از قانون کلی برای نرم کردن توهین، استفاده از تعدیل‌گرها^۸ مثلاً «فکر می‌کنم»، «تا حدودی»، «به نظر من» و غیره.

۴- تحلیل داده‌ها

با توجه به نظریه براون و لوینسون (۱۹۸۷) برخی از تحلیل‌های انجام گرفته بر داده‌های پژوهش ارائه می‌شود.

نمونه ۱:

¹ face want

² face threatening acts

³ threat/imposition

⁴ on-record

⁵ off-record

⁶ badly/without redressive action

⁷ with redressive action

⁸ hedges

جهانگیری: یکی از کارهایی که برای ازدواج صورت گرفت وام ۳ میلیون تومانی، تبدیل شد به وام ۱۰ میلیون تومانی... در اشتغال من خدمت شما عرض بکنم، حالا مطلبی که حتماً آقای روحانی خودشان اشاره می‌کنند. راجع به گردشگری ایشون فرموده بودند که با افزایش گردشگری شغل ایجاد میشه. این کشور بهترین زمینه برای گردشگری وجود داره. چه کسانی به سفارت عربستان حمله کردند؟ چه کسانی باعث شدند ۷۰۰ هزار شیعه‌ای که میومد، زندگی مردم مشهد می‌چرخید، زندگی مردم می‌چرخید، کار ایجاد می‌شد این رو بهمش زدند. دولت این کار رو کرد؟ بله آقای قالیباف ما نمی‌توانیم، ما نمی‌توانیم به سفارت حمله بکنیم. ما نمی‌توانیم زندگی مردم رو به خاطر منافع خودمون دچار آسیب بکنیم. چه کسانی به سفارت حمله کردند؟ در ستادهای کدوم کاندیدا دارند فعالیت می‌کنند؟ کدوم کاندیدا آنها را حمایت می‌کردند؟ پول بهشون می‌دادن؟ آنها را شکل می‌دادند؟

جهانگیری از پاسخ در مورد مسأله ازدواج به مسأله ایجاد اشتغال برای جوانان گریز می‌زند و به بحث گردشگری که یکی از راه‌های ایجاد اشتغال است، می‌پردازد. وی با طرح پرسش «چه کسانی به سفارت عربستان حمله کردند؟» و هم کاربرد «چه کسانی» راهبرد ادب سلبی را به کار می‌گیرد و با علم به اینکه این افراد در جناح کاندیداهای رقیب فعالیت می‌کنند، از اشاره مستقیم به آنان که با حمله به سفارت عربستان، موجب عدم ورود گردشگران عربستانی به شهرهایی مثل مشهد و کسادی کسب و کار در این شهرها شده‌اند، خودداری می‌کند. جهانگیری سپس با به‌کارگیری استفهام انکاری و عبارت «دولت این کار رو کرده؟» مخالفت خود را تشدید می‌کند. وی در ادامه خطاب به قالیباف و با به‌کارگیری مای فراگیر در عبارت «ما نمی‌توانیم» از کنش تهدیدگر وجهه مستقیم و کاربرد ضمیر شما اجتناب کرده و با مخالفت تعدیل شده، راهکار ادب ایجابی را در پیش می‌گیرد. در ادامه نیز با کاربرد چند پرسش و عبارات مبهمی مانند «چه کسانی» و «کدوم کاندیدا» راهبرد ادب سلبی را به کار می‌بندد تا از اتهام مستقیم کاندیدای مورد نظرش در زمینه حمایت و شکل‌دهی نیروهای حمله‌کننده به سفارت عربستان خودداری کرده باشد. جهانگیری در جایی دیگر اینگونه پاسخ انتقادات قالیباف را می‌دهد:

نمونه ۲:

ریزگردها طبق مطالعات بسیار دقیقی که سازمان بین‌المللی تأیید کرده ۷۰ درصدش منشاء خارجی است یا عراقه، یا مرز عراق و سوریه است یا مرز اردنه یا عربستان است. ما در گفتگوهای بین‌المللی به صورت جدی دنبال این هستیم، باید حتماً حل بشه. مسائلی که به وجود آمده، در زمینه خوزستان کار ویژه‌ای انجام گرفته..... آقای قالیباف ۱۲ سال شهردار تهران، بگه همین زباله جلو خونه مردم [رو] جمع می‌کنن، چچور تنونسته بعد از ۱۲ سال تفکیک بکنه که مردم زبالشون جدا جدا معلوم بشه هر بخشی‌اش در جای خودش. کدوم شهر در اشل تهران تا حالا زباله اینجوری جمع می‌کنن؟ ایشون فقط شهردار سازه است. فقط پروانه میده. برج‌های منطقه ۲۲ را برید ببینید چه به سر تهران آورده؟ همین مناطق مختلف برید ببینید. همین صدر دو طبقه چه کمکی به ترافیک تهران کرد؟ با پول صدر همه اتوبوس‌های تهران را می‌شد اصلاح کرد.

با پول صدر خیلی از مسائل زیست محیطی تهران را می‌شود اصلاح کرد. شما مسئول این شهر هستید در حد شهرداری تهران، نه بیش از شهرداری. مسائل تهران، آبش، برقش، فاضلابش، خدمات دیگرش، ده‌ها دستگاه که هیچ کدومشون هم شهرداری تهران نیستند مسئولیت ندارند؟ ولی یک جوری انگار صحبت می‌کنی مثل اینکه مسئول کلّ عالمی. در حدّ مسئولیت شهرداری تهران که بخشی از وظایف بوده، بیا بید به وقتی صادقانه به مردم گزارش بده، بگو من این کارها رو با این درجه علمی بالا انجام دادم. ما را متهم می‌کنی به مدیریت ۶۰ سال قبل؟ ما که تو بهترین دانشگاه‌های داخل درس خونديم. حاضر هستیم با افتخار بگیم دانشگاه صنعتی شریف خونديم، دانشگاه علوم تحقیقات خونديم. ما مدیریت ۶۰ سال قبل داریم، اونوقت شما مدیریت مدرن داریم؟ بالاخره باید بپذیریم به روش آمرانه، به روش برخوردهای تند نظامی، همیشه به شهر بزرگی مثل تهران را مسائلش را حل کرد. نیازمند راهکارهای علمی است.

جهانگیری صحبت خودش را با ارجاع به مطالعات سازمان‌های بین‌المللی در مورد خارجی بودن منشاء ریزگردها آغاز می‌کند. او بدین ترتیب هم به گفته‌های خودش پشتوانه می‌دهد و هم با این ارجاع، به طور غیرمستقیم به قالیباف خاطر نشان می‌کند که ادعاهای او ناصحیح است. جهانگیری در ادامه به کارهایی که برای خوزستان توسط دولت انجام گرفته است، می‌پردازد. وی سپس به طور مستقیم قالیباف را به عنوان شهردار تهران مورد خطاب قرار می‌دهد و به انتقاد از او در زمینه عملکردش در شهرداری تهران، از جمله مسئله جمع‌آوری زباله‌ها می‌پردازد. جهانگیری با کاربرد امری «بگه» و طرح استفهام انکاری «کدوم شهر در اشل تهران تا حالا زباله اینجوری جمع می‌کنن؟» از راهبردهای مخالفت تشدید شده استفاده می‌کند. او سپس با نام‌دهی، قالیباف را «شهردار سازه» می‌نامد و شناسه مفرد را در فعل «می‌ده» به جای شناسه جمع به کار می‌برد. جهانگیری با تکرار پرسش‌های انکاری «چه بر سر تهران آورده؟» و «صدر دو طبقه چه کمکی به ترافیک تهران کرده؟» به مخالفت تشدید شده با عملکرد قالیباف در شهرداری تهران ادامه داده و توضیح می‌دهد قالیباف پولی را که می‌توانسته صرف نوسازی ناوگان اتوبوسرانی تهران و بسیاری از مسائل زیست‌محیطی دیگر کند، صرف ساختن سازه‌های کرده که کمکی به ترافیک تهران نکرده است. جهانگیری سپس با عباراتی مثل «شما مسئول این شهر هستید در حدّ شهرداری تهران» و «یکجوری انگار صحبت می‌کنی مثل اینکه مسئول کلّ عالمی» بدون کاربرد ابزار جبرانی و به شکل صریح، می‌خواهد نشان دهد که قالیباف بیش از اندازه سعی دارد جایگاه و توانایی خویش را بزرگ جلوه دهد و وجهه مثبت خود را از این طریق تقویت کند. جهانگیری سپس با به‌کارگیری عبارت «گزارش بده» و «بگو» توسط مخالفت تشدید شده، قالیباف را به چالش دعوت می‌کند و از او می‌خواهد که در مورد کارهایی که به صورت علمی در شهرداری تهران انجام داده به مردم گزارش دهد. او سپس در برابر کنش تهدید وجهه قالیباف که دولت را به مدیریت غیرعلمی و قدیمی متهم کرده، از وجهه مثبت خود و دولت با برشمردن رده‌های علمی‌ای که طی کرده و با عبارت «ما که تو بهترین دانشگاه‌های داخل درس خونديم» دفاع می‌کند. جهانگیری سپس با کاربرد مای انحصاری و کاربرد کنایه آمیز عبارت «ما مدیریت ۶۰ سال قبل داریم، اونوقت شما مدیریت مدرن داریم؟»، به تهدیدی که نسبت به وجهه ایجابی دولت شده، پاسخ می‌دهد و

وجهه ایجابی خود قالیباف را تهدید می‌کند. جهانگیری در ادامه نیز با راهبرد کنایه و اشاره به سابقه نظامی قالیباف روش او در مدیریت شهری تهران را آمرانه و به صورت تند نظامی می‌داند که راهکار حل مشکلات تهران نیست.

نمونه ۳:

قالیباف: جناب آقای جهانگیری، شما در صحبتتون اشاره کردین به اخلاق. من فکر می‌کنم که ای کاش خود شما این اخلاق را واقعاً رعایت می‌کردید. این هم واقعاً از پدیده‌های عجیبه که جنابعالی به عنوان معاون محترم رئیس‌جمهور نامزد شدید، اومدید در حقیقت، البته حق شهروندی شما هست. شما هم میگی ما یک رقیبیم ولی حالا مردم باید قضاوت کنند صداقت شما چند روز آینده معلوم خواهد شد که واقعاً شما هستید؟ نیستید؟ اگر به هر حال دولت اومده اینجا که گزارش کار خودش را بدهد صادقانه بگید، اومدیم گزارش کار بدیم و گزارش کاری هم که می‌دید درست بدید. وقتی شما می‌گید در جنوب شهر در بافت فرسوده درآمد میارن، شما حداقل چرا یک مطالعه اولیه بکنید. صدور پروانه ساختمان در کل بافت فرسوده تهران در جنوب و شمالش در شهر تهران مجانی است. ما هیچ وقت اقتصادی نگاه نکردیم. آلا همون محلی که جنابعالی رفتین در منطقه ۱۲ بازدید کردید زمینش متعلق به وزارت مسکن و شهرسازی. شما فقط اونجا رفتار تجاری کردید و برید ببینید چه ساختید. من متأسفم از شما به عنوان یک مدیری که اجرایی هستید و حاضرید اینطوری دستاویز سیاسی دیگران بشوید و حرف‌های غیرباطنی خودتان را بیابید اینجا بگید. این واقعاً در حقیقت درست نیست. یا اگر بحث میشه ما بیایم اختیار را به مردم بدیم خیلی خوبه ما بیش از یک دهه است در شهر تهران شورایی محلات را درست کردیم، دولت محترم حدود ۲ ماه قبل ابلاغ کرد که واگذاری کار به مردم را حق ندارید بکنید این چه مردمی کردنی؟ شما واقعاً این رو دقت کنید با صداقت، ما معتقدیم اشکال اساسی دولت شما این است که مجموعه برنامه‌ها تون و اقداماتون یا همیشه می‌گید همیشه، سرمایه نمیداد، اون کار همیشه و بعد هم واقعاً دفاع می‌کنید از کسانی که جزء ۴ درصدها هستند.

در اینجا قالیباف با پیش کشیدن بحث اخلاق، به کاندیدا شدن جهانگیری در انتخابات با کنایه‌هایی مثل «این هم واقعاً از پدیده‌های عجیبه» اعتراض می‌کند. انتقاد او به جهانگیری و کنش تهدیدگر وجهه او به اندازه‌ای شدید است که حتی سعی او در به کارگیری عبارات تعدیل‌گری مثل «من فکر می‌کنم»، «معاون محترم رئیس‌جمهور» و «البته حق شهروندی شماست» نیز چندان موجب تعدیل آن نمی‌گردند. او به طور صریح جهانگیری را به عدم رعایت اخلاق و بی‌صداقتی و دادن گزارش غلط به مردم متهم می‌کند، اتهامی که موجب تهدید وجهه ایجابی جهانگیری می‌گردد. در ادامه، مخالفت قالیباف به صورت تشدید شده و با کاربرد عبارت امری مثل «گزارش کاری که می‌دید، درست بدید»، «یک مطالعه اولیه بکنید»، «برید ببینید» و یا عبارات قضاوت‌آمیزی مثل «رفتار تجاری کردید» پیش می‌رود. سپس این مخالفت تشدید شده با نام‌دهی‌هایی مثل «دستاویز سیاسی» ادامه می‌یابد و بار منفی این عبارت در بافت

سیاسی جهت تخریب وجهه مثبت طرف مقابل، به قدری است که به نظر می‌رسد به کارگیری عباراتی مثل «یک مدیری که اجرایی هستی» نیز چندان نمی‌تواند این کنش تهدیدگر وجهه را تعدیل کند. قالیباف ادامه نیز با پرسش انکاری «این چه مردمی کردنی؟» به شدت مخالفتش را ادامه می‌دهد و به طور مستقیم اتهاماتی را در مورد دولت مطرح می‌نماید. وی سپس با انتقاد از دولت و نام‌دهی، با عباراتی مثل «۴ درصدی‌ها» دولت را به تعلل در انجام کارها و دفاع از خواص متهم می‌کند. کاری که برای حمله به وجهه ایجابی دولت اتفاق می‌افتد.

نمونه ۴:

رئیس: در مورد نظام اداری که سر و کار داره با حقوق مردم، واقعاً آنچه در بین مردم می‌بینیم و به عنوان کسی که ۱۰ سال در سازمان بازرسی کل کشور مدیریت داشتم، آقای جهانگیری خوب یادشونه وزیر صنایع بودن. در سه نمایشگاه، اسکن کردن، پرزنت کردن و در ارائه، کل دستگاه‌های اداری کشور و وزارتخانه‌ها که ما آن وقت، از بازدیدکنندگان بعضی از جمع حاضر بودند، تمام آسیب‌های اداری کشور را به روی صحنه آوردیم و به نمایش گذاشتیم و در نگاه همه مدیران عالی و میانی و کارشناسان ارشد کشور گفتیم این آسیب‌هاست. گاهی آدم یک آسیب‌هایی را در آن وقت که سال ۸۳ بود می‌دیدم، الان می‌بینیم. اون آسیب‌ها همچنان ادامه داره. همه کسانی که دغدغه نظام اداری سالم را دارند، رنج می‌دهد و این‌طور واقعاً نباید باشد. چرا گام‌هایی حتماً برداشته شده ولی در مورد دولت الکترونیک من عرض می‌کنم، کاری که ما گزارش داریم حالا اگر بیشتر هست آقای جهانگیری بگن، ۱۵ درصد کار تقریباً پیش رفته. خوب این اگر به کمال برسه می‌تونه همین کار را در شفاف‌سازی انجام بده.

رئیس با بیان اینکه ۱۰ سال در سازمان بازرسی کل کشور مدیریت داشته، سعی در تثبیت این مطلب در ذهن مخاطب دارد که آگاهی لازم در زمینه آسیب‌های اداری کشور را داراست و در زمان مدیریتش نیز در این زمینه اقدامات مؤثری انجام داده است. امری که از طریق آن و با تأکید بر حق مردم، می‌تواند وجهه مثبت خود را در ذهن مخاطب غیرمستقیم (یعنی مردم) تقویت کند. او سپس در بحث دولت الکترونیک به کمک عباراتی مثل «گام‌هایی حتماً برداشته شده» شدت انتقادش به دولت را کاهش می‌دهد و از راهبرد ادب ایجابی بهره می‌برد و با استفاده از عباراتی چون «من عرض می‌کنم»، «اگر بیشتر هست آقای جهانگیری بگن» از تعدیل‌گرهایی استفاده می‌کند که در زمره راهکارهای ادب سلبی قرار می‌گیرد.

نمونه ۵:

روحانی: آقای قالیباف گفتن که ما هوا رو نباید از مردم بگیریم. خوب در تهران کی هوا رو از مردم گرفته؟ ایسون مرتب می‌خواد جامعه فقیر و غنی درست کنه. ۴ درصدی، ۹۶ درصدی. خوب این برج‌های بزرگ رو، شما مجوز به اون ۴ درصد می‌دهید. حالا من که معتقد به ۴ درصد، ۹۶ درصد نیستم. اما شما که مرتب این شعار را می‌دید، ۴ درصدی، شما این برج‌های بلند را به کی مجوز دادی؟ شما برج سی و دو طبقه رو به همون آدمی که اموال مردم را غارت کرد و ۸/۳ میلیارد دلار پول مردم را خورد، مگر به او مجوز ندادی؟ شما این مجوزهایی که داری در کوچه‌های ده متری و دوازده متری برج بیست طبقه می‌دی، برچه مبنایی این کارو

می‌کنی؟ تمام درخت‌های سیصد ساله و دویست ساله تهران داره قطع میشه، جاش درخت یک ساله کاشته میشه. بعدها بحث می‌کنم در بوستان‌ها، در پارک‌ها در قسمت‌های مختلف، شما ببینید چقدر مجوز داده شده. من الان دارم اینجا پرونده‌های متعددی شکایت شده، شورای عالی شهرسازی شکایت کرده.

روحانی مخالفت خود را با قالیباف به عنوان شهردار تهران، با طرح یک پرسش «خوب در تهران کی هوا رو از مردم گرفته؟» یعنی با به‌کارگیری ادب سلبی آغاز می‌کند. او سپس به سمت مخالفت مستقیم پیش می‌رود و به قالیباف انتقاد می‌کند که با مطرح کردن بحث ۴ درصدی و ۹۶ درصدی، سعی در ایجاد دوگانه جامعه فقیر و غنی دارد. حال آنکه قالیباف، خود با دادن مجوز ساخت برج‌های بزرگ در تهران به همان افراد ۴ درصدی، متهم به حمایت از این قشر است. روحانی با فرایند نام‌دهی و کاربرد واژه «شعار» به قالیباف خاطر نشان می‌کند که صحبت‌های او در مورد جامعه فقیر و غنی، شعاری بیش نیست و با طرح پرسش «به کی مجوز دادی؟» او را به چالش می‌کشد. روحانی در ادامه به صورت موردی به یکی از این مجوزها اشاره می‌کند و لفظ «همون آدم» را با ابهام در مورد فرد مجوز گیرنده به کار می‌برد. هرچند مخاطب با توجه به رقمی که روحانی اشاره می‌کند، ممکن است به خوبی متوجه شود منظور وی کدام شخص است. روحانی در ادامه با طرح پرسش‌هایی مثل «مگر به او مجوز ندادی؟» و «بر چه مبنایی این کار رو می‌کنی؟» و کاربرد فعل مجهول در عبارت «درخت‌های سیصد ساله تهران داره قطع میشه» همزمان با به‌چالش کشیدن قالیباف، از مخالفت تعدیل‌شده سلبی بهره می‌برد. وی همچنین در اینجا علیرغم کاربرد ضمیر شما، شناسه افعال را به صورت مفرد به کار می‌برد که اگر به عنوان خودمانی‌تر کردن بحث تعبیر شود، راهکار ادب ایجابی و اگر به عنوان نشان دادن قدرت تعبیر شود، نشانگر تهدید و وجهه ایجابی فرد می‌شود. در ادامه روحانی به شکایات انجام شده که در دست دارد، ارجاع می‌دهد و بدین ترتیب به گفته‌های خود پشتوانه‌ای می‌دهد که بی‌دلیل انتقاد نکرده است.

۵- نتیجه گیری

کیفیت کاربست موثر یک امر زبانی همچون ادب، می‌تواند به عنوان عاملی موثر در پیروزی، شکست، قبول و یا رد یک ایدئولوژی یا گفتمان سیاسی نقش‌آفرینی کند. برای پی بردن به ادب کلامی در گفتمان سیاسی ایران مناظرات ریاست جمهوری سال ۱۳۹۶ بنابر نظریه ادب براون و لوینسون (۱۹۸۷) بررسی شد. تحلیل داده‌های به دست آمده نشان داد که مقامات سیاسی ایران انواع کنش‌های تهدیدگر و وجهه و مخالفت را انجام می‌دهند. آنها گاه مخالفتشان را کاملاً صریح بدون هیچ ابزار جبرانی انجام می‌دهند و دست به انتقاد صریح می‌زنند. گاهی نیز از کنش تهدید و وجهه با ابزارهای جبرانی یعنی تعدیل‌گرها استفاده می‌کنند. مانند تعدیل‌گرها در جهت ادب ایجابی مانند مای فراگیر (ما نمی‌توانیم زندگی مردم رو به خاطر منافع خودمون دچار آسیب بکنیم)، موافقت صوری (گام‌هایی (در جهت نظام اداری سالم) حتماً برداشته شده). گاهی تعدیل‌گرها در جهت ادبی سلبی به کار رفته‌اند مانند فعل مجهول (تمام درخت‌های سیصد ساله و دویست ساله تهران داره قطع میشه)، ضماین مبهم (بعضی‌ها چه کردند با یک جریان ریشه‌دار انقلاب)، جملات

شرطی (کاری که ما گزارش داریم، اگر بیشتر هست آقای جهانگیری بگن، ۱۵ درصد کار تقریباً پیش رفته)، طرح پرسش (اینکه ما می‌گیم به ۱ میلیون نفر شغل می‌دیم، ما پولشو از کجا میاریم؟ امکاناتشو از کجا میاریم؟)، ارجاع دهی (ریزگردها طبق مطالعات بسیار دقیقی که سازمان بین‌المللی تأیید کرده ۷۰ درصدش منشاء خارجی است) و کنایه (با برخورد های گاز انبری، امنیتی و قضایی، با فرهنگ و با آسیب‌های اجتماعی مشکل حل نمی‌شود). همچنین مقامات سیاسی گاهی با کاربرد ابزارهای تشدید بی‌مخالفت از یکدیگر می‌پردازند و وجهه سلبی و ایجابی یکدیگر را به چالش می‌کشند مانند فعل امر (همون محلی که جنابعالی رفتید در منطقه ۱۲ بازدید کردید... برید ببینید چه ساختید)، واژگان قضاوت آمیز و نام دهی (من متاسفم از شما به عنوان یک مدیری که اجرایی هستید، حاضرید اینطوری دست‌آویز سیاسی دیگران شوید) و پرسش‌های انکاری (کدوم شهر در اشل تهران تا حالا اینجوری زباله جمع می‌کنن؟).

از برآیند نتایج به دست آمده می‌توان دریافت که راهبردهای ادب مطرح شده در نظریه براون و لوینسون برای داده‌های فارسی در بافت سیاسی کارآمد هستند. آنچه قابل تامل است آن است که بر خلاف به کارگیری ادب ایجابی و سلبی، که به دلیل نوع فرهنگ عمومی در ایران، به کارگیری آنها محتمل می‌نماید، سیاستمداران ایرانی از مخالفت تشدید شده، فارغ از تعارفات و محافظه‌کاری‌های معمول، در مخالفت با یکدیگر استفاده می‌کنند که می‌تواند امری بدیع در گفتمان سیاسی ایران باشد.

منابع

- بیرون راه، بهناز و فروغ کاظمی (۱۳۹۷). «بازنمایی تاثیر قدرت و ادب کلامی بر کاربرد واژه‌های خطاب در گفتار زنان و مردان از دیدگاه زبان‌شناسی اجتماعی». *فصلنامه پازند*، ۱۴ (۵۲): ۲۹-۱.
- حسینی، سیدمحمد (۱۳۸۸). «ادب و قدرت: نشانگرهای زبانی مخالفت در جلسات دفاع از پایان‌نامه». *مجله پژوهش‌های زبان‌شناسی*، ۱۱ (۱): ۷۹-۱۰۰.
- خدایی مقدم، معصومه (۱۳۹۲). *طرح‌واره فرهنگی ادب و احترام و واژه‌ها و عبارات پرکاربرد مرتبط با آن در زبان فارسی از منظر نظریه ادب براون و لوینسون*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته زبان‌شناسی، دانشگاه فردوسی مشهد.
- رضائی‌پناه، امیر و سمیه شوکتی مقرب (۱۳۹۶). «تحلیل مبانی ادب و بی‌ادبی کلامی در مناظره‌های انتخابات ریاست‌جمهوری آمریکا ۲۰۱۶». *مجموعه مقالات نخستین همایش ملی ادب کلامی و اجتماع*. نشر نویسه پاریس: ۶۱-۸۳.
- سوقانی، مژگان و زهرا ابوالحسنی چیمه (۱۳۹۶). «بررسی ادب و بی‌ادبی کلامی در گفتگوها و گزارش‌های ورزشی تلویزیون». *مجموعه مقالات نخستین همایش ملی ادب کلامی و اجتماع*. نشر نویسه پاریس: ۱۶۵-۱۶۵.

علوی، سیده مریم (۱۳۹۰). تحلیل کاربردی عبارات احتیاط‌آمیز و تشدیدکننده در مناظره‌های تلویزیونی ریاست‌جمهوری ایران و آمریکا. پایان‌نامه کارشناسی ارشد ادبیات انگلیسی، دانشگاه شهید چمران اهواز.

غفوری صالح، گلناز و فروغ کاظمی (۱۳۹۸). «زبان سیاسی در آینه طنز فارسی». پازند. ۱۵ (۵۸-۵۹): ۳۷-۵۶.

غیاثیان، مریم‌السادات و طاهره ذاکری (۱۳۹۳). «ادب و قدرت: مطالعه نشانگرهای تقویت/تعدیل در زبان سیاسی». پژوهشنامه علوم سیاسی. ۱۰ (۱): ۹۵-۱۲۲.

مومنی، زهرا؛ علوی، فاطمه و نغمه حسینی (۱۴۰۲). «بررسی راهبردهای رعایت ادب در گفت و گوهای کلاس درس از دیدگاه زبان‌شناسی اجتماعی». فصلنامه زبان‌شناسی اجتماعی. ۴ (۴۳): ۲۷-۴.

Adekunlo, O. G and O.S. Adebayo (2017). "Politeness in Selected Independence Anniversary Speeches of Nigerian Heads of Government". *Open Journal of Modern Linguistics*, 7: 290-310.

Alavizade, M. (2018). "Politeness in President Donald Trump's speeches". *International Journal of Multidisciplinary Thought*, 7(3): 119-126.

Al-Rashady, F. (2008). "Determining the Role of Hedging Devices in the Political Discourse of Two American Presidential in 2008". *Tesol Journal*, 7: 30-42.

Brown, P and S. Levinson (1987). *Politeness: Some Universals in Language Usage*. Cambridge: Cambridge University Press.

Fraser, B. (2009). "Hedging in political Discourse". In: Papers from the 2d International Conference on PD Warsaw, Poland.

Ghafourisaleh, G and F. Kazemi (2021). "A Comparative Study of Political Rhetoric in the Speech of Presidents of Iran and USA". *Language Related Research*, 12(4): 597-626.

Ghafourisaleh, G and F. Kazemi (2021). "Conceptual Metaphors and Their Functions in the Political Discourse of the Government of Prudence and Hope". *Language Science*, 18(13): 305-333.

Handoko, P. Z. (2014). *Politeness Strategies in Tony Abbot's Speech Concerning Australia-Indonesia Tapping Issue*. Thesis in Study Program of English Department of Languages and Literatures. Faculty of Cultural Studies. Universitas Brawijaya.

Harris, S. (2001). "Being Politically Impoliteness: Extending Politeness Theory to Adversarial Political Discourse". *Discourse and Society*, 12(4): 451-472.

Jalilifar, A and M. Alavi (2011). "Power And Politics Of Language Use: A Survey Of Hedging In Political Interviews". *The Journal of*

- Teaching Language Skills*, 3(3): 43-66.
- Hedayat, K and F. Kazemi(2018). "The Role of Politeness in the Employee-Client Speech Interactions", *Journal of Theory and Practice in Language Studies*, 8(1):100-104.
- Purba, A et. al. (2023). "Application of Brown and Levinson's model on Joe Biden's victory Speech: A case on politeness strategy". *Journal of English Education*, 11(1):75-82.
- Rababáh, Gh and R. Abu Rumman (2015). "Hedging In Political Discourse: Evidence from the Speeches of King Abdullah II of Jordan". *Prague Journal of English studies*. De Gruyter: 4(1): 157-185.
- Redmond, M. V. (2015). *Face and Politeness Theories*. Iowa State University.
- Yasmeen, R. ; Jabeen, M and A. Akram (2014). "Politeness And The Language of Pakistani Politicians". *Academic Research International Journal*, 5(3): 245-253.
- Yetkin, N. (2006). "A Pragmatic Analysis of Derogation in the Discourse of Political Criticism in the Turkish Grand National Assembly". *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 3(1): 48-59.

سازمان

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی